

- Linnér, Margareta, Henrik Möller & Bjarne Øygarden. 1996. *Næsten som hjemme. Om stoff og metoder i grannspråksundervisningen*. København: Nordisk Ministerråd.
- Lund, Jørn. 1981. Nabolprogsundervisningen på de højere læreanstalter. *Kursiv. Meddelelser fra Dansk lærerforening*. Årg. 19 (2):83-85.
- Maurud, Øivind. 1976. *Nabolprogsforståelse i Skandinavia. En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. Nordisk utredningsserie 13. Stockholm: Nordiska rådet.
- Nordisk Ministerråd. 1986. *Nordiske språk i gymnas og yrkeutdanning - Pohjoismaiset kielet keskiasteella*. København.
- Nordisk Ministerråd. 1995. *Handlingsprogram for Nordisk Sprogforståelse. Nordmål 1996-2000*. Godkendt på MR-U 1/95 d. 1. marts 1995, Reykjavik.
- Nordisk språksekretariat. 1991. *Grannespråk. Bibliografi for grunnskolen*. Oslo.
- Ohlsson, Stig Örjan. 1979. *Nordisk språkforståelse - igår, idag, imorgon*. Nordisk radio och television via satellit. Kultur- och programpolitisk delrapport. Bilaga 6. Nordisk utredningsserie 3. Stockholm: Nordiska rådet.
- Ohlsson, Stig Örjan. 1993. *Nordvisioner. Slutrapport till projektet Språkliga effekter av nordiska tevekanaler*. Rapport 20. Oslo: Nordisk språksekretariat.
- Ruus, Hanne. 1981. Kontrastiv dansk-norsk morfologi. *Nordisk Språkplanlegging. Rapport fra en konferanse på Sundvöllan Hotell 25.-27. mars 1981*. Nordisk språksekretariat. Rapport 2:114-131.
- Uhlmann, Ulla Börestam. 1991. *Språkmöten och mötespråk i Norden*. Rapport 16. Oslo: Nordisk språksekretariat.
- Uhlmann, Ulla Börestam. 1994. *Skandinaver samtaler, Uppsala. Språkliga och interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och svenskar*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitet.
- Vikør, Lars S. 1993. *The Nordic Languages. Their Status and Interrelations*. Nordic Language Secretariat, Publication no. 14. Oslo: Novus Press.

II. Lærebøger i de nordiske universiteters nabolprogsundervisning

- Brøndsted, Mogens. 1949. *Dansk for nordmænd*. Oslo: Forlaget av H. Aschehoug & Co.
- Cramer, Jens & Peter Kirkegaard. 1993. *Nei, sier du det!? Dansk sproglære for nordmænd*. Oslo: Gyldendal.
- Cramer, Jens & Peter Kirkegaard. 1996. *Dansk sproglære for nordmænd*. Oslo: Gyldendal.
- Fjeldstad, Anton & Jens Cramer. 1992. *Norsk for dansker*. Århus: Tordenskjold.
- Fjeldstad, Anton & Kari Hervold. 1989. *Norsk for svensker*. Lund: Studentlitteratur.
- Kristensen, Kjeld. 1986. *Dansk for svensker*. Malmö: Gleerups.
- Lundeby, Einar. 1973. *Norsk sproglære for svensker*. Lund: Studentlitteratur.
- Molde, Bertil & Elias Wessén. 1960. *Svensk språklära för danskar*. København: Rosenkilde og Bagger.
- Mårtenson, Per & Anton Fjeldstad. 1982. *Svenska för norrmänn*. Oslo: Gyldendal.
- Mårtenson, Per & Anton Fjeldstad. 1993. *Svenska för norrmänn*. Oslo: Gyldendal.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
6. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 1997

HVORDAN BLIVER EN ORDEN TIL EN NORM?

Af Dorthe Duncker (Københavns Universitet)

Forudsætningen for, at vi overhovedet kan sige, at vi taler sammen, er, at vi kan forstå hinanden. Hvis forståelsen svigter, kan der opstå situationer som denne, der udspandt sig i S-toget fra Hillerød en søndag eftermiddag i september:

- 1 Hun: Hellerup må egentlig være den længste station, hva'?
- Han: Den længste station?
- Hun: Strækning. Den længste strækning. Det må være den længste strækning den mellem Lyngby og Hellerup, ikk'?
- 5 Han: Nårh ... Hvorfor siger du så station? Den længste station?
- Hun: Årh! Du ved udmærket godt hvad jeg mente... Du skal bare altid gøre alting så ... så indviklet.
- Pause (ca. et minut). Hun ser ud ad vinduet. Han ser ned i gulvet. Toget kører ind på Hellerup station.
- 10 Han: Jeg kunne jo ikke forstå hvad du sagde, vel, når du sagde den længste station. Det kunne jeg jo ikke, vel? ... Det er jo også en lang station...
- Hun: Så holder du op!

Hun taler om "den længste station", men stationer kan ikke være lange. Stationer er som punkter på en linje, og punkter har ikke nogen udstrækning. Enten vil hun altså sige noget om stationen Hellerup, men ikke at den er lang, eller hun vil tale om noget, der er langt, men som ikke er en station. Umiddelbart efter hans spørgsmål (l. 2) opdager hun problemet og entydiggør (l. 3-4), at hun mente, at *strækningen* mellem to stationer var lang. Han giver nu udtryk for (med "Nårh" i l. 5), at han har forstået hende.

Nu kunne man tro, at den forstyrrede orden var genoprettet, og at samtalen ville fortsætte ved, at han tog stilling til hendes påstand om, at den længste afstand mellem to stationer på S-togslinjen fra Hillerød er den mellem Lyngby og Hellerup. Men det gør han ikke. Han afkræver hende i stedet en forklaring på, hvorfor hun sagde "den længste station", når hun nu lige har demonstreret, at hun jo godt vidste, at stationer ikke kan være lange, og har rettet sig selv til "strækning". Han lægger op til konflikt, og hun tager udfordringen op og anklager ham for

“udmærket godt” (l. 6) at have vidst, hvad det var hun mente og for altid at gøre alting så “indviklet”.

Samtalen handler ikke længere om strækninger eller stationer, men om *fejl*; om hvad det vil sige at begå en fejl, og hvilke omkostninger det har at begå en.

Fejl, normer og orden

Man kan slet ikke meningsfuldt tale om fejl uden at forudsætte en regel, som fejlen bryder. Man må have en forestilling om, at det ikke burde have været sådan, men på en bestemt anden måde; nemlig den måde, som den overtrådte regel foreskriver. Forudsætningen for at *rette* en sproglig fejl er den paradoksale, at man må kunne forstå fejlen. Man må kunne foretage en substitution og erstatte fejlen med det, reglen foreskriver.

Regler indgår i større komplekser, som man plejer at kalde for *normer*. En ikke ualmindelig definition på begrebet norm er, at det er det, alle gør. Men denne definition er problematisk og utilstrækkelig. Man kan ikke slutte, at det, alle gør, også er det, de *bør* gøre. Omvendt kan man heller ikke slutte, at de, der ikke gør det, flertallet gør, dermed nødvendigvis gør noget forkert. Alle udførte handlinger har realitet og er en del af det, der er. Derfor kan man ikke blot ved at registrere, hvordan det er, redegøre for, hvordan det bør være. Dette er ikke noget nyt problem. Hume var den første til at pege på det (Hume 1739/40:469), og det er blevet behandlet mange gange siden (bl.a. Moore 1903). Hvis man alligevel slutter fra *er* til *bør* drager man if. Moore en naturalistisk fejlslutning.

Et særkende ved normer, som gør dem vanskelige at arbejde med, er, at de er usynlige. Man kan kun få øje på dem i kraft af det, der sker, når de brydes, eller når de kolliderer med hinanden. Normer hører til de uskrevne regler. De kan ganske vist nedskrives, kodificeres, men det ændrer ikke ved, at de fandtes allerede inden nedskrivningen¹.

Normer bliver først synlige i forbindelse med fejl. Men fejl er ikke frit i luften svævende størrelser. Fejl er kun fejl *for* nogen. Der skal være nogen, som oplever, at en eller anden handling bryder med en regel, som de mener bør overholdes. Det betyder så til gengæld, at man kun kan få øje på normen, hvis man i forvejen ved, hvad man skal kigge efter, hvilket

¹ I særlige tilfælde kan en autoritet gribe ind og regulere en situation, som ellers ville udvikle selvregulering (jf. Ullmann-Margalit 1977:89-93). En del lovgivningsarbejde går netop ud på at foregribe og ændre en sådan udvikling.

indebærer en uheldig cirkularitet. Normer er regler, som personer kan erfare og efterleve, og fejl er hændelser, som udpeges af personer med normer.

Normer opretholder en eksisterende, bevaringsværdig orden, men den enkelte regel bærer ikke rundt på forhistorien til denne orden. Man kan ikke se på reglen, hvilken orden den holder sammen på, hvilket bl.a. betyder, at man heller ikke qua reglen har nogen dokumentation for, at denne orden overhovedet er bevaringsværdig. I den forstand er reglen irreducibel. Al irrelevant information er kastet bort, og tilbage er bare en forskrift af typen “Hvis *x*, så gør *y*” eller bare “Gør *y*”.

Sædvanligvis er vi tilfredse med, at irrelevant information bliver smidt væk, så den ikke støjer. Så længe reglerne overholdes, er det også en fordel, men når de brydes, bliver det problematisk, at man ikke kan se på den enkelte regel, hvilken slags orden den konserverer. Den reaktion, sanktionen, som følger med et (opdaget) regelbrud, er nemlig ikke afstemt efter reglen, men efter den orden, reglen *antages* at holde sammen på.

Orden og spilteori

Spørgsmålet om, hvordan orden opstår, kan man undersøge ved hjælp af det begrebsapparat, som er blevet udviklet inden for *spilteorien* (eng. *game theory*; se bl.a. Schelling 1960, 1969; Lewis 1969; Ullmann-Margalit 1977; Elster 1989; Lindgren 1991). Et af spilteoriens væsentlige resultater er netop at vise, at der er afgørende forskelle på forskellige situationer — eller i den terminologi: forskellige typer af spil.

Forudsætning nummer ét for, at der opstår orden, er, at det samme problem bliver ved med at forekomme i den samme slags situation. At problemtypen skal være tilbagevendende er en nødvendig, men ikke nogen tilstrækkelig betingelse for, at der kan opstå orden. Situationen, som rummer problemet, skal også være social og kendetegnet ved indbyrdes afhængige valg. På et tidspunkt bliver det for besværligt at løse problemet forfra hver gang. Den løsningsmodel, som de fleste kan huske, bliver med tiden mere fremherskende, og jo flere der kan huske den samme løsningsmodel, jo mindre relevant bliver det at huske på selve problemet, kun modellen er relevant.

I et fællesskab, hvor man ikke selv er den eneste, der handler, men hvor alle andre også handler, er konsekvenserne af ens egne handlinger betinget af, hvad de andre gør. Forventningerne til, hvad de andre vil gøre, indvirker på, hvad man selv vælger at gøre. Dette aspekt er

særlig udtalt i sprogbrugen, hvor betingelsen for at blive forstået netop er, at man hele tiden koordinerer sine egne handlinger med modtagernes forventninger. Hvis man undlader at indkalkulere forestillinger om de andres handlinger i sine egne handlinger, bliver konsekvenserne let helt anderledes, end man havde regnet med.

Hvis alle på forhånd ved nøjagtigt, hvordan alle andre vil handle i en given situation, kan enhver lægge planer i tillid til, at de holder. Det er denne mekanisme, normerne opretholder og understøtter. Normer er det tætteste, sociale systemer kommer på noget, der minder om den kausalitet, vi ellers kun kender fra naturlove, men i modsætning til naturlovene, som altid gælder, så er der ingen garanti for, at normerne altid gælder. De gælder nemlig kun, så længe de bliver overholdt.

De gensidige forventninger til hinandens handlinger er motoren, som driver interaktionen fremad mod ordnede forhold. Det er forventningerne til de andres handlinger, der betinger, hvad man selv vælger at gøre. Man betragter ikke de andre som 'ren natur', hvis reaktioner man forsøger at bestemme den *statistiske sandsynlighed* af, men som medlemmer af et fællesskab, der ligesom en selv forsøger at bestemme den *strategiske sandsynlighed* af de andres reaktioner baseret på indbyrdes forventninger.

Hvis nogen handler i modstrid med de andres forventninger, går det altså ud over systemets forudsigelighed. Det bliver vanskeligt at beregne konsekvenserne af ens egne handlinger, hvis de andre handler anderledes, end man troede, de ville gøre. Det er således i alles interesse at undgå eller forebygge forventningsbrud. Til dette formål tjener de sanktioner, som påføres normbryderen.

Koordinationsproblemer, konflikter og dilemmaer

De forskellige typer af situationer eller spil kan meget forenklet illustreres med en såkaldt *spilteoretisk matrix*, hvor den ene part, A, vælger i kolonner (= K) og den anden part, B, vælger i rækker (= R). Konsekvenserne af alternativerne kan aflæses i de enkelte celler.

		A	
		Følger	Afviger
B	Følger	Resultat for A, hvis A følger, og B følger Resultat for B, hvis B følger, og A følger	Resultat for A, hvis A afviger, og B følger Resultat for B, hvis B følger, og A afviger
	Afviger	Resultat for A, hvis A følger, og B afviger Resultat for B, hvis B afviger, og A følger	Resultat for A, hvis A afviger, og B afviger Resultat for B, hvis B afviger, og A afviger

Fig. 1:
Spilteoretisk matrix

Interesserne mellem de interagerende parter kan være alt fra fuldstændigt sammenfaldende til helt modsatrettede. Hvis interesserne er helt sammenfaldende, og der alligevel er et problem, så består problemet i en flertydighed mellem flere (omtrent) lige gode alternativer², som man på en eller anden måde skal blive enige om at vælge mellem, så handlingerne bliver koordinerede (fig. 2).

		K1	K2
R1	R1	1	0
	R2	0	1
		0	1

Fig. 2:
Koordinationsproblem

Man kan tænke på spørgsmålet om, hvilken side af vejen man skal køre i. Det er helt ligegyldigt, om man vælger højre eller venstre side. Det eneste, der ikke er ligegyldigt, er enigheden (dvs. enten celle R1-K1 eller R2-K2 på fig. 2). Betingelsen for at følge en koordinationsregel er, at de andre også følger den. Det er tydeligvis kun en god ide at køre i enten højre eller venstre side af vejen, hvis alle andre i kørselsretningen kører i samme side som én selv. Ellers er det ikke nogen god ide. Det bærer straffen i sig selv at afvige, men afvigelsen går ikke kun ud over afvigeren (man bliver ikke kun kørt ind i, man kører også ind i nogen, jf. celle R1-K2 og R2-K1 på fig. 2), så alle har en klar interesse i, at ingen afviger.

² Flertydigheden er afgørende for, at man kan tale om, at en situation overhovedet indeholder et koordinationsproblem. Hvis ét alternativ skiller sig ud fra de andre, er der ingen flertydighed og dermed heller intet problem (jf. Schelling 1960:295-96; Lewis 1969:35-36).

I tilbagevendende koordinationsproblemer, der har fundet en tilfredsstillende løsning, som derpå er blevet gentaget, bliver løsningsmodellen norm (jf. Ullmann-Margalit 1977:83). Grunden til at foretrække overholdelse af en sådan norm — at man *bør* overholde den — er, at reglen eliminerer problemet; den entydiggør flertydigheden i valg mellem alternativer.

I den anden ende af spektret, hvor interesserne er helt modsatrettede, ligger den rene konflikt (fig. 3), som også kaldes et *nulsumsspil* (eng. *zero-sum game*), hvor den enes gevinst er lig med den andens tab (cellerne R1-K2 og R2-K1 på fig. 3). Tilbagevendende situationer, som rummer rene konflikter, er uden dynamik, fordi spillet er slut i det øjeblik, en af parterne handler anderledes end den anden. Spillet kan kun holdes i gang, så længe begge parter handler ens (cellerne R1-K1 og R2-K2 på fig. 3).

	K1	K2
R1	0	1
R2	-1	0

Fig. 3:
Konflikt

De fleste situationer fra den virkelige verden ligger et sted midt imellem. De er *dilemmaer* (fig. 4). Interesserne mellem parterne er delvis overlappende, men således at det ikke er umiddelbart gennemskueligt, hvilket valg den enkelte står sig bedst ved at træffe — i længden vel at mærke. Hvis begge parter vælger det umiddelbart mest attraktive alternativ (celle R1-K2 på fig. 4 for kolonnevælgerens vedkommende og celle R2-K1 for rækkevælgerens), bliver konsekvensen den mindst attraktive for dem begge (celle R2-K2 på fig. 4). Det umiddelbart optimale valg er på længere sigt ringere end det suboptimale (celle R1-K1 på fig. 4). At træffe det næstbedste valg er således ikke noget offer for den enkelte, selv om det i en konkret situation godt kan se sådan ud.

	K1	K2
R1	2	3
R2	0	1

Fig. 4:
Dilemma

Dilemmaer er meget dynamiske, og spilteorien kan vise, at tilbagevendende situationer, som rummer dilemmaer, simpelthen *genererer* social orden (jf. Lindgren 1991).

Som eksempel på et dilemma kan man tænke på skattesystemet. Det er umiddelbart mest attraktivt for den enkelte at undlade at betale skat samtidig med, at alle andre betaler deres skat. Men hvis alle tænker og handler sådan, forsvinder fordelene også for alle — inklusive én selv.

I længden er det derfor bedst at vælge den suboptimale løsning, hvor man betaler sin skat, men til gengæld også får del i de fælles goder.

Sanktionsmønstre

Jo mindre interessesammenfald og dermed mere konfliktstof der er i situationen, jo mere fristede er parterne til at afvige og dermed handle til egen fordel. Derfor behøver normer for dilemmaer tenderende mod konflikter mere kontante foranstaltninger for at opretholde orden end normer for koordinationsproblemer. Sanktionens funktion er at gøre det suboptimale valg mere attraktivt end det optimale (egl. ved at gøre det optimale valg uattraktivt; jf. fig. 4 at få kolonnevælgeren til at foretrække K1 frem for K2, og tilsvarende få rækkevælgeren til at foretrække R1 frem for R2, ved at knytte sanktioner til valget af hhv. K2 og R2, som ikke står mål med udbyttet).

I et koordinationsproblem bærer det straffen i sig selv at afvige. Her spiller sanktionerne en anden rolle. De er kun nødvendige i form af oplysninger til at skærpe den enkeltes risikobevisthed i det tilfælde, hvor én skulle gå hen og glemme problemets natur og sandsynlige konsekvenser.

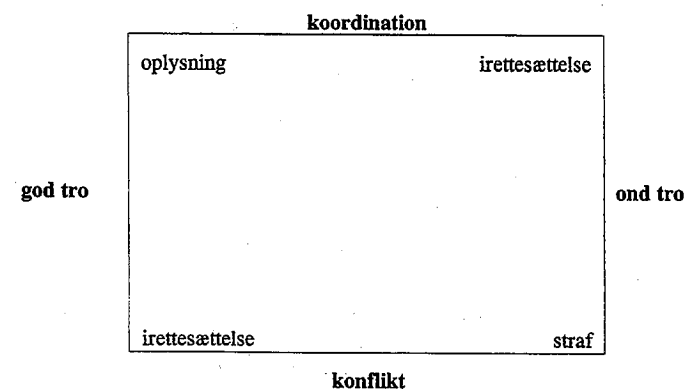


Fig. 5:
Sanktionsmønstre

Det spiller også en rolle for sanktionsmønstret (fig. 5), om regelbrud sker med fuldt overlæg, mod bedre vidende, eller bare ved et uheld, på grund af utilstrækkelig viden. Altså om regel-

bryderen er i god eller ond tro. Skemaet i fig. 5 er orienteret fra god tro til venstre mod ond tro /til højre, og oppefra og ned fra det rene koordinationsproblem til den rene konflikt. Hvis man fx handler afvigende i et dilemma (jf. fig. 4, hvis man som kolonnevælger har valgt K2 eller som rækkevælger har valgt R2), men *antages* at have været i overvejende god tro, vil sanktionen ligge et sted mellem oplysning og irrettesættelse afhængigt af interessesammenfaldet i situationen. Jo større interessesammenfald og dermed mindre konfliktstof situationen rummer, jo mere vil sanktionen have karakter af oplysning.

Hvis vi tager skattesystemet som eksempel igen, så er sanktionerne her gradueret fra efterskat over bøde til fængselsstraf. Man får en irrettesættelse og skal tilbagebetale skyldig skat, hvis man enten har fradraget en udgift eller undladt at oplyse om en indtægt, men antages at have misforstået eller savnet kendskab til skattereglerne, mens man får en regulær straf og bliver smidt i spjældet, hvis man antages at have været i ond tro og prøvet på at snyde. Hvis skattemyndighederne ikke mener, at man har handlet i god tro, men samtidig ikke kan godtgøre, at man har handlet i afgjort ond tro, får man en bøde oven i efterskatten.

Koordinationsproblemet i sprogbrugen

Basalt set har vi i sprogbrugen at gøre med et umådeligt komplekst koordinationsproblem. "For at det kan fungere når vi siger noget, så er vi nødt til at gå ud fra, at vore ord betyder nogenlunde det samme for dem vi taler med, som det vi selv lægger i dem. Det passer også i langt de fleste tilfælde. Misforståelser er nok meget almindelige, men de er trods alt ikke regelen." (Hermann 1992:42). Ideelt set skal der herske et en-til-en-forhold mellem udtryk og indhold, således at der til et bestemt udtryk i en bestemt situation, svarer et og kun et indhold. Men både mængden af mulige udtryk og mulige indhold er åbne, hvorfor mængden af mulige kombinationer af udtryk og indhold er uendelig. Det er altså en absolut forudsætning for vores brug af sprog i det hele taget, at dette problemkompleks løses ved koordination.

Den resurse, som er på spil i samtalen, er vores gensidige forståelse af hinanden. For at imødekomme og koordinere hinandens forventninger korregerer den talende bestandigt sig selv for at gøre sig forstået. Selvrettelsen er den hyppigste form for rettelse overhovedet i spontan tale. Hvis ikke vi indfrier hinandens sproglige forventninger gennem vores sprogbrug, får vi enten vanskeligere ved at nå til en forståelse med hinanden, eller vi kan slet ikke forstå hinanden. Men enhver uindfriet sproglig forventning kan i princippet være kommet i stand enten

som resultat af en forfejlet koordinering eller som resultat af et bevidst valg, som man selv foretrækker, og som man egentlig godt ved, den anden hverken forventer eller foretrækker. I så fald *møder* man.

Det fremgår som sagt ikke af den enkelte regel, hvilken slags situation eller spil den dækker over. Hvad enten der er tale om en regel til løsning af et koordinationsproblem eller et dilemma, har den formen "Hvis x, så gør y". Det er således ikke altid entydigt, hvilket problem bruddet rejser på skalaen mellem koordination og konflikt. Desuden er det flertydigt om regelbryderen har handlet i ond tro eller i god tro og bare er kommet til at bryde en regel uforvarende.

Samtalen der kørte af sporet

Vender vi nu tilbage til togsamtalen igen med spilteoriens begrebsapparat in mente, kan vi se, at samtaleparterne er uenige om, hvilken spilsituation de befinder sig i. Han kender kun konsekvenserne af hendes handling for sit eget vedkommende. Han ved, at han ikke forstod hende, men han kender ikke konsekvenserne for hende. Set fra hans synspunkt er begivenheden tvetydig. Den konsekvens, han oplever, kan være kommet i stand *enten* i et koordinationsproblem (fig. 2) *eller* et dilemma (fig. 4), nemlig celle R1-K2 med ham som rækkevælger og hende som kolonnevælger. Hans reaktion peger på, at hun handlede til egen fordel og havde ham til bedste; altså at det var et dilemma, de befandt sig i. Han har ikke opdaget, at hendes regelbrud gik lige så meget ud over hende selv som over ham: Hun blev jo netop ikke forstået. Hun har altså brudt en koordinationsregel, men bliver mødt med en reaktion, der svarer til et brud på en dilemmaregel. I kraft af sanktionen, hans reaktion, introduceres konfliktstoffet i samtalen. Denne udlægning af begivenheden protesterer hun imod (l. 6-7), så nu har *han* et problem.

Da toget kører ind på Hellerup station, opdager han, at en station kan være både ikke-lang og lang på samme tid. Det giver ham mulighed for at undgå at tabe ansigt ved at indsætte begivenheden i et nyt og hidtil uløst koordinationsproblem, som kan sandsynliggøre, at han "jo" ikke kunne forstå, hvad hun sagde, for "Det er jo også en lang station" (l. 10-12). Men hans strategi krones ikke med held (jf. l. 13).

Seks minutter senere, da toget kørte ind på Østerport station, talte de stadig ikke sammen.

Litteratur

- Elster, J. 1989. *The Cement of Society. A Study of Social Order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hermann, J. 1992. *Mennesket i sproget*. København: Gyldendal.
- Hume, D. 1968 (originaludg. 1739/40). *A Treatise of Human Nature*. L. A. Selby-Bigge (red.). Oxford: Oxford University Press.
- Lewis, D.K. 1969. *Convention. A Philosophical Study*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Lindgren, K. 1991. Evolutionary Phenomena in Simple Dynamics. C.G. Langton, C. Taylor, J.D. Farmer, & S. Rasmussen (red.) *Artificial Life II, Studies in the Sciences of Complexity*, vol. X. Addison-Wesley:295-312.
- Moore, G.E. 1976 (originaludg. 1903). *Principia Ethica*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schelling, T.C. 1960. *The Strategy of Conflict*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Schelling, T.C. 1969. Some Thoughts on the Relevance of Game Theory to the Analysis of Ethical Systems. I.R. Buchler & H.G. Nutini (red.) *Game Theory in the Behavioral Sciences*. University of Pittsburgh Press:45-60.
- Ullmann-Margalit, E. 1977. *The Emergence of Norms*. Oxford: Oxford University Press.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
6. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 1997

MØDRES MÅL - EN ØKOLINGVISTISK DISKURSANALYSE

af Jørgen Døør, Martin Bruun Møller og Inge-Merete Wiig Tholstrup (Odense Universitet)

Forbemærkning: to whom it may concern

Nogle få lingvister synes at være foruroligede over, at vores kære fag, lingvistikken, er ved at udvikle sig til en "bindestregs"videnskab; vi tænker på fænomener som psyko-lingvistik, socio-lingvistik og øko-lingvistik.

Naturligvis er frykten delvis ubegrundet. Forklaringen er den, at megen akademisk lingvistik bevidst eller ubevidst efterligner Hjelmslev, der jo ville udvikle en sprogteori uafhængig af empiriske forhold og kendsgerninger. Derfor tvinges mere traditionelle lingvister, forstået som den gruppe sprogforskere der går ud fra, at lingvistikken principielt og primært beskæftiger sig med naturlige og levende sprog, til at karakterisere den del af virkeligheden og det aspekt af sprogbrugen de som lingvister koncentrerer sig om. Så snart som faren fra lingvister som Chomsky og Hjelmslev fordufter, forsvinder bindestregs-lingvistikken nok også. For så bliver det atter naturligt for lingvister og sprogteoretikere at beskæftige sig med levende sprog og ikke med konstruerede sætninger.

Introduktion: Meta-teoretiske eller videnskabsfilosofiske bestemmelser

Hvad er vores dialektiske sprogteori og dialektiske økolingvistik for en slags teorier? Et indirekte svar herpå er at karakterisere dem i et dialektisk modsætningsforhold til den cartesisk-galileiske tradition, hvor:

"[...] scientists pretend that they are rather like disembodied minds. Unlike other human activities, science is supposed to be uniquely objective. Scientific papers are conventionally written in an impersonal style, seemingly devoid of emotions. Conclusions are meant to follow from facts by a logical process of reasoning, such as that which might be followed by a computer, if machines with sufficient artificial intelligence could ever be constructed. Nobody is ever seen doing anything; methods are followed, phenomena are observed, and measurements are made, preferable with instruments. Everything is reported in the passive voice [...] All research scientists know that this process is artificial; they are not disembodied minds, uninfluenced by emotion. The reality is different."